

Lunds universitet
Språk- och litteraturcentrum
Kurs: Kinesiska Kandidatkurs (KINK11)
Handledare: Michael Schoenhals
Examinator: Jens Karlsson
VT 2011

FOLKBERÄTTANDE KRING DET NYA MILLENIET

新世纪的民间传说

Berättelser om Kina, kineser och världen i *Kina kan säga nej* samt *Kina är inte glad*

Puck Engman

Index

Index	s. 1
1. Inledning	s. 2
• <i>Keywords</i>	s. 2
• <i>Avgränsning</i>	s. 2
• <i>Problemformulering och syfte</i>	s. 3
• <i>Teori och metod</i>	s. 4
2. Böckerna	s. 6
• <i>Författarna: tillfrisknande fetischister</i>	s. 11
3. Nationen	s. 15
• <i>Nationalistiska manifestationer</i>	s. 17
• <i>Det tysta folket</i>	s. 19
• <i>Femtiosex folkgruppers enande</i>	s. 21
4. Utlandet	s. 25
• <i>Aktörer i den nya världen: Självet, den Andra och den Tredje</i>	s. 26
• <i>Att begränsa eller ha stora mål</i>	s. 30
5. Slutord	s. 36
Bibliografi	s. 40

1. Introduktion

这不是一份民族主义宣言, 也不是确立中国在国际政治中的位置的战略大纲, 把它看成是广泛民意的映射或许更确切一些。

Detta är inte ett nationalistiskt manifest, det är inte heller vårt syfte att presentera Kinas utrikespolitiska strategi, att betrakta det hela som en inblick i vad den breda massan har för åsikter stämmer kanske bättre.

— He Beilin i inledningen till *Kina kan säga nej*

Keywords

Kina kan säga nej; Kina är inte glad; Nationell identitet; Nationalism; Kina; Kineser; Folk; 中国不高兴; 中国可以说不; 中华民族; 人民; 民族主义

Avgränsning

De texter som ligger till grund för min undersökning ryms alla i två böcker; *Kina kan säga nej* (1996)¹ samt *Kina är inte glad* (2009).² Dessa böcker är skrivna av två, delvis överlappande, författargrupper. De består av ett antal argumenterande essäer, i stilen närmar de sig programskrifter, och behandlar teman som har med Kina och Kinas (nya) roll i världen att göra.

Problemformulering och syfte

Det är i denna inledande analys inte mitt mål att presentera böckerna som

-
- 1 Song Qiang 宋强, Zhang Cangcang 张藏藏, Tang Zhengyu 汤正宇, Gu Qingsheng 古清生, Qiao bian 桥边. *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说不 (Kina kan säga nej). Beijing: Zhonghua gongshang lianhe chubanshe, 1996
 - 2 Song Qiang 宋强, Song Xiaojun 宋晓军, Wang Xiaodong 王小东, Huang Jisu 黄纪苏, Liu Yang 刘仰. *Zhongguo bu gaoping* 中国不高兴 (Kina är inte glad). Nanjing: Jiangsu renmin chubanshe, 2009

varandes produkter av sina respektive historiska sammanhang. Att flera händelser, samhällsstrukturer och diskurser format böckerna – och fortsätter forma vår läsning – är jag övertygad om, men förutom några avslutande kommentarer kommer jag inte gå närmare in på detta. Dock använder författarna sig kontinuerligt av aktuella och historiska exempel för att ge tyngd åt sin argumentation och dessa exempel kommer studeras i detalj. Min analys av böckerna kommer alltså i första hand att ske utifrån de texter som ryms inom dem, jag vill undvika att ens börja beskriva några totaliteter, likt ”diskurs” eller ”nationalidentitet,” vars omfattning går utanför böckernas innehåll. Det rör sig kort sagt om en detaljstudie.

Det vore oärligt att hävda att jag genom min undersökning av böckerna från början vägletts av en klart formulerad forskningsfråga, snarare rörde det sig om en vag undran utifrån böckernas titlar. Titlarna placerar nämligen Kina i rollen av subjekt. I första fallet ett talande subjekt, som kan säga nej, som kan ryta ifrån. I andra fallet ett mer inåtriktat, kännande subjekt. Gemensamt för de båda är förmänskligandet av Kina. Vid den första läsningen av dessa titlar blev då min instinktiva följdfrågan: vem är Kina? I utvecklad form kan denna fråga preciseras som följer:

På vilka sätt - och varför - konstrueras Kina i böckerna Kina kan säga nej och Kina är inte glad som en tänkande, kännande och aktiv identitet?

Teori och metod

Jag har i valet av metod försökt att anpassa mig efter texternas speciella egenskaper, det vill säga inte försökt tvinga in dem i en förutbestämd teoretisk modell. Det rör sig om populärlitteratur, att läsa dem som akademiska verk riskerar att fästa alltför stor vikt vid den provokativa stil de är skrivna med, svaret kan då bli defensivt och polemiskt.³ I min analys behandlas böckerna istället som en samling politiska essäer. De presenterar ett flertal olika problem och erbjuder bitvis även strategier för deras lösning, allt utifrån författarnas

³ Se exempelvis Peter Giers djupt indignerade och kritiska recension i *The China Journal*, no. 37 (jan. 1997), s. 180-185

skilda erfarenheter. Det är två böcker fyllda av berättelser, både anekdoter från författarnas egna liv och historier från dagens samt det antika Kina. Här finns även betydligt mer ambitiösa narrativ om Kina, USA, Folket etc. Böckerna består av en samling löst sammanhållna texter. De innehåller en mängd olika motsägelsefulla utsagor och även, vilket medförfattaren Song Qiang (宋强) påpekar i en intervju med *Nationell Historia*, rena faktafel.⁴ Jag sökte därför efter en metod som kunde ta till vara på detta, förvandla provokationer och motsägelser från hinder till meningsfulla delar i analysen. Till slut valde jag att utgå ifrån *Grounded Theory* (GT), såsom den beskrivs av sociologerna Anselm Strauss och Juliet Corbin.⁵ Det är en av de mest utbredda teorierna för kvalitativ analys. Fördelen med denna teori är dess flexibla inställning till texten, den lämnar utrymme för både variation och motsägelser. Det är en ”teori härledd från data, systematiskt sammansatt och analyserad över undersökningens gång.”⁶ Strauss och Corbin utgår ifrån denna inställning till texten och framlägger därefter en metod för kategorisering av textens komponenter. Första steget, vad Strauss och Corbin kallar ”öppen kodning,” är induktiv. Jag har i läsandet av texterna funnit vissa teman, begrepp eller utsagor som i relation till resten av texten verkat representativa, motsägelsefulla eller som fundamentala delar av ett vidare narrativ. I andra ledet har jag delat in mina fynd enligt olika kategorier och subkategorier. Dessa kategorier har varit tillfälliga tematiska eller narrativa indelningar, ämnade för min egen del och de överensstämmer inte nödvändigtvis med den uppdelning jag gjort i den slutgiltiga presentationen. Jag har under arbetsprocessen framför allt förlitat mig på tre stycken analysverktyg för att etablera kategorier och analysera fynden: 1) den kritiska frågan, att ständigt fråga vad som impliceras, förtigs, utelämnas eller tas för självklart i dessa texter. 2) analys via negativa, att undersöka texternas motsägelser och paradoxer, de mycket talrika negativa utsagorna, för att upptäcka de normer och axiom som utgör grunden. 3) komparativ analys, att ställa textens utsagor och kategorier emot varandra

4 Guan Xin. *Guojia Lishi* 国家历史, *Why did China say no?*, Joel Martinsen, översättare.

http://www.danwei.org/nationalism/godfathers_of_todays_angry_you.php Tillgänglig: 13/5 2011

5 Anselm Strauss och Juliet Corbin. *Basics of Qualitative Research : Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Kalifornien: Sage, 1998

6 *Ibid.*, s. 12

och se hur de relaterar till varandra, hur de kan belysa varandra. I den slutliga presentationen har jag i viss utsträckning valt att kontextualisera mina fynd, jag drar vissa paralleller och gör referenser till verk som behandlat dessa böcker, eller för dessa böcker centrala teman. Denna kontextualisering är tänkt att vara illustrativ, visa upp några få givande jämförelser. Många fler paralleller kan (och bör kanske) dras men detta mera omfattande projekt lämnar jag vidare till den hågade.

2. Böckerna

Att det finns ett stilistiskt samband mellan de båda böckerna antyds redan av titlarna. Enligt författarna är namnet på den andra boken, *Kina är inte glad*, förlagets idé. De ville av marknadshänsyn koppla ihop den nya boken med den gamla succén.⁷ Likheter sträcker sig dock längre än så. Den grundläggande uppbyggnaden är i stort sätt den samma. *Kina kan säga nej* har fem författare; Song Qiang, Zhang Cangcang (张藏藏),⁸ Tang Zhengyu (汤正宇), Gu Qingsheng (古清生), Qiao bian (桥边),⁹ dessutom ett kort förord av He Beilin (何蓓琳) och ett lika kort efterord av Yu Quanyu (喻权域). *Kina är inte glad* har likaså fem författare; Song Qiang, Song Xiaojun (宋晓军), Wang Xiaodong (王小东), Huang Jisu (黄纪苏) och Liu Yang (刘仰), men saknar för- och efterord. Böckerna har båda blivit kommersiella framgångar och har, utöver Folkrepubliken Kina, givits ut i bland annat Taiwan och Japan. Genren är populärlitteratur, av den typ som kan hittas på Kinas flygplatser och i var och varannan bokhandel. Liu Yang säger i en intervju med *Syd kinesiska veckobladet* (南方周末) att de i motsats till ett akademiskt verk var ute efter att skriva en bästsäljare.¹⁰ Även hur kapitlen arrangeras skiljer sig åt mellan böckerna. Den första bokens indelning för tankarna till evangelierna, varje författare skriver varsin del och flera teman upprepas i de olika delarna i olika

7 Fenghuang Wang 凤凰网. *Shisan nian hou*, 《Zhongguo bu gaoxing》 zai re zhengyi 十三年后, 《中国不高兴》再惹争议 (Tretton år senare, Kina är inte glad skapar nya kontroverser) http://news.ifeng.com/history/special/nlmshiguan10years/200905/0507_6426_1144892.shtml Tillgänglig: 13/5 2011

8 Pseudonym för redaktören och initiativtagaren till båda böckerna, Zhang Xiaobo 张小波

9 Pseudonym för poeten Mo Fei 莫非

10 Li Liang 李梁. *Nanfang Zhoumo* 南方周末, 《Zhongguo bu gaoxing》 yinfa de gaoxing yu bu gaoxing 《中国不高兴》引发的高兴与不高兴 (*Kina är inte glad* gör folk både glada och ledsna) <http://nf.nfdaily.cn/nanfangdaily/nfzm/200904020118.asp> Tillgänglig: 13/5 2011

versioner och av olika författare. Exempelvis kritiserar amerikansk media, med bakgrund av deras rapportering om missförhållanden på kinesiska barnhem, av både Zhang Cangcang och Tang Zhengyu.¹¹ Ett annat återkommande exempel är de långa utläggningarna om hur japaner systematiskt säljer bilar av undermålig kvalitet till Kina.¹² *Kina är inte glad* har en något annan uppbyggnad, här är kapitlen tematiskt indelade i tre delar.¹³ Kapitlen är narrativt ordnade, det vill säga arrangerade som sammanlänkade delar i en övergripande berättelse snarare än efter författare. Samma författare kan därför skriva flera kapitel i rad. Några författare har dessutom bidragit betydligt mer än andra.¹⁴ En annan gemensam egenhet är att båda böckerna använder sig flitigt av bilagor (附文, 附录), hämtade från alla möjliga håll. En överhängande del består av tidningsartiklar (*Att insistera på Taiwans självständighet är ahistoriskt*¹⁵ eller *Ett lands hopp och farhågor*¹⁶), men här finns också statistik (*Stationering av amerikanska utlandsstyrkor, en översikt*¹⁷) och transkriberade tal (*Den globala ojämlikheten*¹⁸). Intressant nog kommer ett flertal av artiklarna från amerikanska eller japanska källor. Bilagorna används i båda böckerna för att bygga upp författarnas argumentation, kapitlet *Amerikanska diplomater är oärliga och oansvariga* följs av en intervju där den amerikanske diplomaten Nicholas Burns konfronteras.¹⁹ Bilagorna är något olika arrangerade i de båda böckerna, i *Kina kan säga nej* följs enstaka kapitel av en bilaga, utan något uppenbart mönster, medan lejonparten av bilagorna är förlagda till ett sammanhängande appendix (附录) i slutet av boken.²⁰ I *Kina är inte glad* avslutas istället var och en av de tre delarna med ett antal bilagor vilka, mer eller mindre ansträngt, relaterar till den aktuella delens övergripande tema. Exempelvis följs del ett, *Varför Kina*

11 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), ss. 96, 176

12 *Ibid.*, ss. 114, 179

13 *Varför Kina inte är lyckligt*, (中国为什么不高兴) *Ett kinesiskt perspektiv* (中国的主张), *Ge upp den lilla buddhans stora mål* (放下小菩萨塑伟大之目标)

14 Kapitel per författare: Wang Xiaodong: 15, Huang Jisu: 9, Song Qiang: 9, Liu Yang: 5, Song Xiaojun: 5

15 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 74

16 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 69

17 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 424

18 *Ibid.*, s. 368

19 *Ibid.*, s. 76-81

20 Med 79 sidor, s. 345 till 424, utgör denna appendix en betydande del av bokens totala antal sidor

inte är glad som flera gånger tar upp de Olympiska spelen, av en artikel ur *Financial Times* på samma tema; *Ett tvekande Kina gör sig redo att ta emot världen*.²¹ En annan tydlig skillnad ligger i språkbruket. Song Qiang säger i en intervju att han ångrar det provokativa språkbruk som användes i *Kina kan säga nej* och menar att det skapat hinder för vissa läsare (akademiker) att bedöma sakinnehållet. Han säger att de var ute efter att chocka folk till varje pris och beklagar att det var han själv som stod för stora delar av det allra mest provokativa.²² Det är sådant språk som lämnar Peter Gries ”mellan skratt och gråt” i sin recension av boken. Han anser att författarna ”verkar tävla med varandra i att håna USA: Qiao Ben [sic], till exempel, kallar Amerika för ett 'bortskämt barn'(p.323), medan Song Qiang beskriver Amerika som en 'insekt med hundra ben'(p.34).”²³ Bitvis är språket i *Kina kan säga nej* verkligen mycket hårt, många delar verkar vara medvetet provokativa. Som till exempel frågan riktad till USA rörande en framtida väpnad konflikt kring Taiwan: ”vågar ni?!” (你敢?!).²⁴ Ett annat citat är ännu utförligare, återigen är temat Taiwankonflikten, återigen är motståndaren USA och författaren är som i ovanstående citat fortfarande Song Qiang:

Där [i Washington] finns en mur till minnet av de soldater som avled i kriget i Vietnam [...] Alla kineser borde åka dit och promenera runt lite, första gången i USA:s historia som de inte lyckades vinna ett krig var nämligen en av deltagarna Kinas armé. När jag med detta i bakhuvudet tänker på framtiden, tänker om det vill sig så illa att amerikanerna en dag, denna gång kring Taiwan, åter tvingar oss ställa oss emot dem. I så fall är vårt förslag till dem: se till att i Washington bygga en ännu större, ännu bredare mur för era avlidna soldater, var redo att karva in ännu fler amerikanska ungdomars namn. Det är min djupaste övertygelse att den muren kommer bli till en gravplats över det amerikanska folkets själ.²⁵

Finns då ingenting av denna hotfullhet kvar i *Kina är inte glad*? Svaret blir tvekande, visst finns det exempel på våldssyftningar även här och i både den

21 *Zhongguo bu gaoping* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 71

22 Guan Xin. *Guojia Lishi* 国家历史

23 Peter Giers. *The China Journal*, s. 181

24 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), ss. 35, 37

25 *Ibid*, s. 42

första och andra boken måste hänsyn tas till individuella skillnader hos författargruppen. Song Qiang står som sagt för en stor del av de mest provocativa uttalanden i *Kina kan säga nej* medan den betydligt lugnare Gu Qingsheng aldrig sträcker sig längre än till en på samma gång häcklande och sympatiserande dikt:

USA, fränstötande men också fruktlöst slitande

USA, tarvligt men också ömkansvärt

USA, som inte vet vart det ska ta vägen.²⁶

I *Kina är inte glad* har Song Qiang lugnat sig avsevärt, han är inte längre lika ”hetlevrad” som när han skrev den första boken, han är trött på all ”bitterhet” (愤懑主义).²⁷ Istället är det Wang Xiaodong som står för flera av de mest extrema uttalanden. Mot bakgrund av vad han ser som västerlänningars naiva inställning till Tibetfrågan skriver han : “[...]Om Kina inte hade poliser som skyddade utlänningarna och utlänningarnas beteende i Kina var oförskämt, vore det då konstigt om de blev ihjälslagna.”²⁸ Men bara tre sidor senare menar han att han egentligen bara vill: “[...]hjälpa västerlänningar att bättre förstå, hur den vanliga kinesen —självkärligt i första hand hankinesen— ser på Tibetfrågan, och hur Tibetfrågan påverkat deras syn på västerlänningar.”²⁹

Vidare syns skillnaderna i böckernas språkbruk väldigt tydligt i diskussionen kring Kinas ”elit” (精英).³⁰ Kritiken av detta samhällsskikt är betydligt skarpare och utgör en betydande del av *Kina är inte glad*, men ändå är språkbruket där mera tillbakahålllet. Jämför följande två passager (intressant nog är båda skrivna av Song Qiang):

Är det inte så att folkförrädarna [汉奸们] ofta består av en samling mycket

26 Notera att han inte ens här kan hålla sig ifrån att uttrycka medlidande med det fränstötande USA.
Ibid., s. 230

27 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 47

28 *Ibid.*, s 40

29 *Ibid.*, s 43

30 Det kinesiska 精英 översätts bäst som elit, men det syftar inte nödvändigtvis till en politisk eller ekonomisk sådan. Det syftar i första hand på en *intellektuell* elit och har historiska kopplingar till den radikala kritiken av den nionde kategorin, de stinkande intellektuella (臭知识分子) och ännu längre tillbaka till de krigande staternas ämbetsmannaklass (士).

moraliska, intelligenta och talangfulla kineser? Är det inte så att när de springer över till fienden innebär det en stor förlust för vår administration? Politikens, militärens, religionens, utbildningsväsendets, nyhetsmedias, industrins och finansvärldens elit, de stod alla enade under flaggan vars devis löd: ”det fredliga uppbyggandet av landet” [和平建国], de var besatta av tanken på att själva ta på sig det största ansvaret — det jag inte kan förstå är att det ofta är dessa högstående individer [高超人物] som försätter landet och folket i fara. De är inte nödvändigtvis omoraliska, de är ännu mer idealistiska än vanligt folk, de har mer viljestyrka och en mer självupppoffrande attityd än den overksamma; de har integritet och är disciplinerade. Deras övertygelse är rörande, de står hellre ensamma än begår någon orätt. Men om vi ser till historien blir deras brott tydligt, i samhällets, ekonomins och kulturens hårda verklighet står de nämligen i vägen för folkets framsteg.³¹

I Kina är inte glad står det istället:

Jag är också övertygad om att flera av de herrar som kraftfullt motsätter sig att ”säga nej” och dessutom motsätter sig så kallade ”kinesiska nationalisterna” tillhör en grupp intellektuella outhärliga för utvecklandet av nationell policy [国策派]. För att uttrycka det hela lite stilfullare, de är en del av en intellektuell tradition som kan spåras hela vägen tillbaka till Vår- och Höstperiodens intellektuella, de hoppas att Kina i denna riskfyllda värld ska få tillräckligt med utrymme för att utvecklas, hitta gott om nya vänner, göra lönsamma affärer och därefter följa i Västs fotspår. De önskar att Kina kan lära sig av det rika Väst. Denna inställning är inget vi kan skylla på någon särskild individ, men om någon på grund av den här sortens attityd bestämmer sig för att småaktigt hindra oss andra, då säger jag: den sortens agerande är ohederligt [不走正派].³²

Citaten är i sin generella kritik mycket lika, det är samma grupp som kritiseras för likartat beteende, men jämför domen över denna elit. I första boken används det historiskt laddade folkförrädare/kollaboratör (汉奸).³³ Medan de i

31 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 18

32 *Zhongguo bu gaoping* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 159

33 汉奸 betyder mer exakt förrädare av *han*folket, men har i detta sammanhang har väldigt få etniska konnotationer utan reflekterar en tradition av att likställa *han* med kineser. Detta sätt att använda 汉奸 är mycket utbrett, ett gott exempel är den stora mängd filmer som handlar om kriget mot Japan, där kollaboratörer får titeln 汉奸. Användandet av *han* för att representera den kinesiska nationen är mycket intressant i sig, och kan sägas vara en indikation på en utbredd hanchauvinism inbyggd i språket, men har i det specifika fallet som sagt inte mycket med sin mer precisa betydelse att göra.

det andra fallet enbart förebrås att de ”inte går den rätta vägen” (不走正派), de är ohederliga.

Trots de skillnader som tagits upp är det tydligt att författarna, och förlaget, vill hävda ett samband mellan de två böckerna. Det är egentligen bara en av författarna som deltar i båda författargrupperna, det är också den författare som till stor del fått stå som de bådass representant, nämligen Song Qiang.³⁴ Detta trots att det var Zhang Xiaobo som var initiativtagaren bakom båda projekten.³⁵ Att det för Song Qiang är viktigt att sätta den senare boken i samband med den första är tydligt i hur han ständigt refererar bakåt. I det inledande kapitlet till *Kina är inte glad* skriver han: ”För tio år sedan skrev vi *Kina kan säga nej*” och fortsätter med att beskriva vad de ville då i förhållande till vad de avser med den nya boken.³⁶ Vidare parafraiserar han sig själv, och markerar därigenom kraftfullt skillnaden mot den förra boken, i kapitelrubriken *Kina kan strunta i att säga något* (中国可以不说).³⁷

Författarna: tillfrisknande fetischister

Vilka är då författarna till dessa böcker? Vad har de gemensamt? Vad skiljer dem åt? Jag vill mena att deltagarna i de två författargrupperna är delar av en större, relativt homogen krets, att de hör till ett specifikt samhällsskikt med vissa överlappande intressen. För det första kan konstateras att det rör sig om en mansdominerad samling, författarnas kön berörs dock inte i någon av böckerna utan sekundärkällor, som exempelvis författarnas privata bloggar, har fått användas.³⁸ När det kommer till etnicitet är bristen på information ännu större än vad gäller kön, som så ofta när det rör sig om normer är det normativa omarkerat. Det finns emellertid indikationer på att det är en handominerad grupp, Wang Xiaodong säger sig tala för ”den vanliga kinesen” (中国的一般人) och menar vidare att detta ”självklart främst rör sig om

34 Standard är till exempel att skriva ”Song Qiang et al” i referenser, se till exempel: Cristopher Hughes. *Chinese Nationalism in the Global Era*, New York: Routledge, 2006, ss. 61, 79; Yingjie Guo, *Cultural Nationalism in Contemporary China*, London: RoutledgeCurzon, 2004, s 144

35 Li Liang 李梁. *Nanfang Zhoumo* 南方周末

36 *Zhongguo bu gaoping* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 4

37 *Ibid.*, s. 175

38 På grund av bristande information har jag inte på ett tillfredsställande sätt kunnat fastställa kön på Qiao Bian eller Tang Zhengyu. Jag vill därför inte spekulera i deras könstillhörighet, övriga är dock alla män.

hankineser” (当然主要就是汉人了).³⁹ En sådant antagande visar hur stark position hankinesiskan har som norm hos Wang Xiaodong. Den enda som skriver ut sin egen etniska tillhörighet är Gu Qingshengs, tillhörandes hakka, en grupp med ett eget språk (officiellt en dialekt) men som ändå räknas till hanfolket.⁴⁰ Åldersmässigt finns mer att gå på. I inledningen till *Kina kan säga nej* står det: ”Denna boks fem författare är alla ungdomar i trettioårsåldern.”⁴¹ Här i föreligger också en skillnad mellan första och andra boken, i den andra har författarna åldrats. Song Qiang har hunnit bli tretton år äldre och hans nya kollegor är även de i samma generella åldergrupp, de är alla medelålders män snarare än trettioåriga ungdomar. Den tydligaste gemensamma nämnaren – eftersom författarna finner den värd att närmare gå in på – både när det gäller den första och andra boken är den sociala bakgrunden. I båda fallen rör det sig om akademiker. I förordet till *Kina kan säga nej* står det att författarna är ”tidningsreportrar, universitetslärare, poeter och krönikörer.”⁴² Song Qiang beskriver hur gruppen kom samman på följande sätt:

Zhang Xiaobo var en välkänd poet under 1980-talet. Det fanns en *Sommarregnets Poesiförening* på Huadongs normala universitet och både Zhang och jag skrev poesi. Han gick tre år över mig, men vi talades vid ganska ofta. Gu Qingsheng arbetade vid den tiden som en frilansande skribent, men jag kände honom inte personligen. Han var väl informerad om vad som hände inom den litterära sfären. Tang Zhengyu, som vid tiden var redaktör för *Beijings Ungdomsblads* kriminalsektion, var god vän med Zhang Xiaobo. Det finns två stycken som skriver under pseudonymen Qiao Bian, men den Qiao Bian som skrev i den här boken var Mo Fei, också poet. Vi var alltså sammanlagt tre poeter.⁴³

Att tre av författarna är poeter påverkar språket i *Kina kan säga nej* markant, den skiljer sig på denna punkt tydligt från den senare boken. De andra två författarna kommer båda från tidningsvärlden. Kopplingen till mediasfären

39 *Zhongguo bu gaoping* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 43

40 Gu Qingsheng. *Gu Qingsheng* 古清生 <http://18609981.blog.163.com/> Tillgänglig: 13 maj, 2011

41 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 2

42 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 2

43 Guan Xin. *Guojia Lishi* 国家历史

snarare än den litterära är ännu starkare i *Kina är inte glad*, såhär beskrivs författarna i en artikel från nyhetssidan *Fenghuang Wang*:

Bokens fem författare hör alla till Kinas ”offentliga personligheter” – CCTV och Fenghuang-TV:s militära expert Song Xiaojun, en av de kinesiska nationalisternas ledarfigurer Wang Xiaodong, samhällsvetaren Huang Jisu, författaren till *Kina kan säga nej* Song Qiang och den mycket erfarne mediapersonligheten Liu Yang.⁴⁴

Här är författarna alla ”offentliga personligheter” (公众人物) som på olika sätt figurerar i eller arbetar med media. En annan skillnad är att författarna, i kontrast till första boken, hävdar sig vara experter. Song Qiang är expert i egenskap av författare till *Kina kan säga nej*, Wang Xiaodong är en inflytelserik akademiker som bland annat skrivit boken *Utmaningar inför Kinas modernisering* (中国现代化面临的挑战) och även populariserat termen *omvänd rasism* (逆向种族主义) syftandes på de 80-talets intellektuella som såg en förebild i Väst.⁴⁵ Song Xiaojun har imponerande fackkunskaper inom det militära och skriver bland annat ett helt kapitel där han problematiserar diskussionen kring den eventuella konstruktionen av ett kinesiskt hangarfartyg.⁴⁶

Det finns en lång diskussion i *Kina är inte glad* vilken kan ses som ett indirekt angrepp på de bristande sakkunskaperna hos den tidigare författargruppen, närmare bestämt kritiken av ”kulturfetischismen” (文艺腔), något författarna de ser som en vitt utbredd sjukdom med djupa rötter i den kinesiska historien. Författarna menar att denna uppvärdering av det litterära och konstnärliga är kopplat till det konfucianska examinationssystemet (科举) och har präglat Kina ända sedan Handynastin.⁴⁷ Emot detta sjuka ideal ställer de ett (natur-)vetenskapligt alternativ, de framhäver vikten av logik (逻辑) och rationalitet (理性). Istället för att på västerländskt manér gå tillbaka till Upplýsningen för att hitta rötterna till dessa koncept, menar de på att det finns

44 *Fenghuang Wang* 凤凰网

45 Christopher Hughes. *Chinese nationalism in the global era*, s. 84

46 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 78-84

47 *Ibid.*, ss. 56, 64

en autonom, kinesisk tradition av logiskt tänkande. I motsats till den konfucianska kulturfetischismen framhäver de en tradition av rationellt tänkande som går hela vägen tillbaka till Qindynastin.

Under tidiga Qindynastin hade kineser i själva verket ett relativt naturvetenskapligt tankesätt. Visserligen fanns det i Kina inte en lika långt utvecklad logik som i det antika Grekland, men rationalitet och en allmänt pragmatisk inställning var ändå relativt vanligt vid den här tiden.⁴⁸

En av förutsättningarna för ett starkt Kina är i deras ögon att kineserna lyckas göra sig av med denna utbredda kulturfetischism ”särskilt hos samhällsdebattörer och politiker.”⁴⁹

För att sammanfatta framgår det att författarna delar en viss gruppidentitet som framför allt härstammar ur deras sociala ställning och akademiska yrkesidentitet, men även betydande homogenitet vad gäller kön, etnicitet och ålder. Dessa gruppidentiteter och särintressen är dock alla sekundära i skrivandet av de båda böckerna. Författarna har inte i första hand skrivit dem i egenskap av medelålders män, medlemmar av någon särskild etnisk tillhörighet eller ens akademiker. Författarna får sin trovärdighet framför allt i den mån de av läsaren kan identifieras som kineser. Vilka strategier de använder för att uppnå detta diskuteras närmare i nästa del, *Nationen*.

48 *Ibid.*, s. 63

49 *Ibid.*, s. 66

3. Nationen

讲中国历史，什么叫“国人”，什么叫“野人”？⁵⁰ “国人”就是我们自己人，我们同一族的人，野人就不是。国人就有权利，野人就没有权利，中国周朝的时候不就是这样吗？

När vi talar om Kinas historia, vilka är det vi kallar "landsmän", vilka är "barbarer"? "Landsmän" är våra egna, folk från samma folkgrupp som vi, barbarer är det inte. Landsmän har rättigheter, barbarer har inga rättigheter, har det inte varit såhär ända sedan Kinas Zhoudynasti?

- Wang Xiaodong, *Kina är inte glad*⁵¹

Den brittiske akademikern Benedict Andersons beskriver nationen som en "föreställd gemenskap". Han skriver inte "föreställd" i betydelsen "falsk", implicerande att det finns andra, "verkliga" gemenskaper, utan föreställd i betydelsen att den är skapad och följaktligen historisk.⁵² Gemenskaper som en gång föreställts måste dock över tiden föreställas igen, de måste ständigt reproduceras och omformuleras. Fokus här är hur en kinesisk gemenskap, eller identitet, konstrueras i *Kina kan säga nej* och *Kina är inte glad*. Det går nu inte längre att undvika det kanske mest framträdande temat, inte så mycket i böckerna i sig som i diskussionen kring dem, begreppet *nationalism* (民族主义). Nationalism har blivit ett hett ämne för diverse Kinakännare de senaste tjugo åren, statsvetaren Lei Guang skriver i en kritisk iakttagelse:

50 野人 (barbar, vilde) är inte den klassisk kinesiskans benämning av ickekineser (där utlänningar delades upp i de från väster, öster, norr och syd) utan mer troligt en översättning av det grekiska ordet.

51 *Ibid.*, s 66

52 Benedict Anderson. *Imagined Communities*, London: Verso and New Left Books, 1983, s. 6

I en planlös värld som ställs inför en ny stormakt på uppgång, en stormakt vars storhet ännu är långt ifrån fastställd och som saknar en tydlig ideologisk vision, så har både akademiker och politiska analytiker, inte oväntat, återvänt till nationalism som sin favoritförklaring för Kinas utrikespolitik [...] Samtidigt lider den dominerande förståelsen av Kinas nationalism av en stor brist: de litat för mycket på våra iakttagelser av Kinas antagonistiska förhållande med Väst och Japan, Västs nära allierade. Det västcentriska sättet att beskriva nationalism i Kina kan vara ett skäl till varför prefix som ”anti-japansk,” ”anti-amerikansk,” eller ”anti-imperialistisk,” inte har någon större inverkan på innebörden av ”kinesisk nationalism.”⁵³

Även Kinavetaren Allen Carlson är kritisk och menar att ”genom att ge 'nationalism' en alltför framträdande roll i sitt arbete, har de som studerar kinesisk nationalism kraftfullt inramat, eller format, hur vi föreställer oss bakgrunden till hur politisk identitet formas i Kina.”⁵⁴ Även i analysen av de två böcker som behandlas här har nationalism utgjort en ”favoritförklaring.” *Kina är inte glad, nationalism på uppgång?* Frågar sig rubriken till *BBC Zhongwen Wangs* recension av boken.⁵⁵ Ytterligare ett exempel kommer från den akademiska tidskriften *The China Quarterly*, där James Leibold menar att de ”ultranationalistiska” böckerna är en del av en ny konservativ strömning.

Efter den kinesiska partistatens nedslag mot demonstrationerna på Himmelska fridens torg 1989, slog sinofon kritik in på en betydligt mer konservativ bana.⁵⁶ Den här konservativa strömningen kom till uttryck i en högljudd och maskulin militans med målet att stå upp emot Väst och andra yttre fiender, det hela illustreras av populariteten hos det ultranationalistiska uppropet *Kina kan säga nej* (*Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说不要) som kom ut 1996 och den nyutkomna uppföljaren *Kina är inte glad* (*Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴).⁵⁷

Även Yuan Weishi (袁伟时) från Zhongshans universitet håller med om att böckerna är ”ultranationalistiska” (极端民族主义). Ekonomen Yang Fan (杨帆),

53 Lei Guang. *Modern China* vol. 31 no. 4, *Realpolitik Nationalism: International Sources of Chinese Nationalism*, (okt. 2005) s. 489

54 Allen Carlson. *Nations and Nationalism*, vol. 15, nr. 1, *A flawed perspective: the limitations inherent within the study of Chinese nationalism* (jan. 2009), s. 29

55 Shang Qing 尚清. *BBC Zhongwen Wang BBC 中文网*, *Zhongguo bu gaoxing minzu zhuyi shengji?* 《中国不高兴》民族注意升级 (*Kina är inte glad, nationalism på uppgång*), http://news.bbc.co.uk/chinese/trad/hi/newsid_7960000/newsid_7961800/7961818.stm
Tillgänglig: 13/5 2011

56 Sinofon är en akademisk neologism som syftar på kinesiskspråkig akademisk litteratur

57 James Leibold. *The China Quarterly*, nr. 203, *More Than a Category: Han Supremacism on the Chinese Internet* (sep. 2009), s. 546

som betecknar sig som en god vän till författarna intygar att “vi är alla nationalister, vi är alla djupt nationalistiska, detta är något att vara mycket stolt över.”⁵⁸ Ett av de enskilt mest intressanta uttalandena i alla de sammanlagda kapitlen i *Kina kan säga nej* och *Kina är inte glad* citerades redan i inledningen och börjar med att hävda att ”detta är inte ett nationalistiskt manifest.” Redan sidan efter citeras dock Song Qiang som beskriver sin politiska bakgrund såhär:

Jag var från början en internationalist, men efter att ha sett hur USA, England med flera hanterade Kinas ansökan om att få hålla OS, deras attityd och djupa provokationer, har jag långsamt gått över till att bli en nationalist.⁵⁹

Hur går detta ihop? Varför är boken inte ett ”nationalistiskt manifest” (民族主义宣言) när författarna själva är ”djupt nationalistiska”? Det korta svaret är att det utifrån den definition av nationalism som används i böckerna helt enkelt inte kan finnas några ”nationalistiska manifest.”

Nationalistiska manifestationer

De böcker som står i fokus här innehåller definitivt, vilket fastställdes redan i inledningen, politiska texter eller ”manifest”. Frågan är istället huruvida de utgör *nationalistiska* manifest? Mer generellt kan frågan istället formuleras: är nationalism verkligen en ideologi? Kring detta finns definitivt vissa tvivel; Craig Calhoun definierar istället nationalism som ”en diskursiv formation.”⁶⁰ Benedict Anderson skriver att ”nationalism måste förstås, inte genom att jämföra den med självmedvetna politiska ideologier, utan med de stora kulturella system [exempelvis religion] som föregick den, utifrån vilka – och även emot vilka – den utvecklades.”⁶¹ Vad innebär då de inledande orden till *Kina kan säga nej*? Vad innebär det att författarna, i den mån de gör det, identifierar sig som nationalister men inte skriver ett *nationalistiskt*

58 Li Liang 李梁. *Nanfang Zhoumo* 南方周末

59 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说不能 (Kina kan säga nej), s. 2

60 Craig Calhoun, *Nationalism*, London: Open University Press, 1997, s 3

61 Benedict Anderson, *Imagined Communities*, s. 12

*manifest?*⁶² När termen nationalism (民族主义) väl förekommer, det måste tilläggas att den förekommer betydligt mera sällan i böckerna än i recensioner och analyser, är det på två sätt: 1) som en aktivitet eller känsla. Något författarna, folket, eliten etc., kan utföra eller uppleva. Det är något jämförbart med nationell stolthet, eller för att använda en historisk term som ofta används i böckerna, nationellt ”självstärkande” (自强). Upprepade gånger refereras till ”nationalistiska känslor” (民族主义情绪) snarare än till nationalism.⁶³ Denna stolthet är vad som eftersträvas och den har ingenting att göra med ”ultranationalisterna” (极端民族主义者), denna grupp beskrivs som influerad av Boxerupproret och kallas ”simpel och bakåtsträvande”(愚昧落后).⁶⁴ 2) här är det nationalism som en politisk ideologi som avses, men nationalism används som en generaliserad benämning, en titel, som författarna lånat av andra och som inte syftar till dem själva. Förutom böckernas kritik av ”ultranationalister” finns även en mer generell kritik, Wang Xiaodong kritiserar ”många nationalisterna” för att de ”är extremt rädda för USA.”⁶⁵ När Song Qiang skriver om ”så kallade 'nationalister'” använder han både ”så kallade” och citationstecken för att visa hur långt han distanserar sig själv från begreppet.⁶⁶ Författarna verkar överhuvud taget inte intresserade av att föra någon särskild politisk grupperings talan. De identifierar visserligen flera meningsmotståndare i politiska termer, så som liberaler (自由主义者), den nya vänstern (新左派) och internationalister (国际主义者). I motsättning till dessa står dock en betydligt större, vagare och kraftfullare kategori som politiskt bara definieras utifrån vad den inte är. Det är en grupp som författarna – då de inte tillhör någon av de andra grupperna – per automatik tillhör, nämligen kineserna.

62 Inom böckernas ramar är den enda gången någon av uttryckligen refererar till sig själv som nationalist i He Beilin förord till *Kina kan säga nej*

63 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 75 samt *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 218

64 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 57

65 *Ibid.*, s.109

66 *Ibid.*, s. 159

Det tysta folket

Det förekommer flera utbytbara termer som fyller samma retoriska funktion. "中华人", "中华民族", "中国人" blir i svensk översättning alla "kineser" och nyansskillnaderna försvinner, men i böckerna förekommer även "folket" (人民), "de hundra efternamnen" (老百姓)⁶⁷ och andra liknande beteckningar. I samma anda använder Song Qiang ett begrepp populariserat av President Richard Nixon: *den tysta majoriteten*. I *Kina kan säga nej* skriver han: "Nixon använde metaforen 'den tysta majoriteten', den kan få oss att förstå vad det är som utgör politikens drivkraft."⁶⁸ Detta begrepp ställs emot "mode-personligheter" (时髦人物) som i sina "salongers bisarra konversationer avgör landets riktning." Nixons tal den tredje november 1969 handlade om Vietnam, han presenterade den historiska bakgrunden, återgav skälen till att USA var där och insisterade på sin önskan om fred, men framför allt var det ett tal som syftade till att skapa polarisering mellan de som identifierade sig med "den stora tysta majoriteten av oss amerikaner" och de som "försöker tvinga [sin åsikt] på nationen genom demonstrationer på gatorna." Talets effekter var betydande, efter det sänts gick stödet för Nixons hantering av Vietnamkriget upp från 58% till 77%.⁶⁹ Genom att använda detta begrepp försöker Song Qiang, precis som Nixon, att skapa polarisering. I *Kina kan säga nej* sker denna polarisering på ett internationellt plan, mellan Kina och USA. "Den tysta majoriteten" kan här syfta både till den tysta majoriteten av folket och den tysta majoriteten av nationer. I det senare fallet är Kina (självpåtagen) talesman för denna tysta majoritet "Jag menar att Kina aldrig varit ensam i att ta till orda, och Kina existerar också som en bland många."⁷⁰ På ett liknande sätt blir Song Qiang själv en representant för det tysta folket: "nu när jag passerat trettio, har jag märkt att jag blivit till en i 'den tysta majoriteten', trots att jag personligen inte är så värst 'tyst'.⁷¹ Precis som hos Nixon fungerar *den tysta majoriteten* (liksom "kineser", "folket" och "de hundra efternamnen") för att ge legitimitet åt författarnas åsikter, förankra

67 Kinesiskt vardagsuttryck som syftar på "vanligt folk". Jämförbart med svenskans *svensson*

68 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 46

69 Richard Nixon. *Richard Nixon : speeches, writings*, Princeton: Princeton University Press, 2008, ss. 170, 187, 189

70 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 49

71 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 47

dem hos ett – stumt och abstraherat – kollektiv. I *Kina kan säga nej* är denna retorik ännu inte särskilt utvecklad, den har bara begränsad giltighet för vad dessa texter försöker berätta.⁷² När den här sortens retorik används är det framför allt för att uttrycka Kinas relation till stora, politiska entiteter som Tredje Världen och Asien (se del 4). I *Kina är inte glad* är det annorlunda, här är en av de viktigaste berättelserna den om kineserna och eliten (精英). Song Qiang återanvänder därför Nixoncitaten i *Kina är inte glad*. Han skriver att han i flera år funderat kring innebörden av ”den tysta majoriteten” för att till slut komma fram till att: ”det går inte att enkelt förstå det som resultatet av demokratiska val, 'den tysta majoriteten' är kanske snarare en idé.”⁷³ Begreppet har här abstraherats så långt att det blivit en idé, ett sätt att tänka. Inte bara ett tankesätt i allmänhet, utan just författarnas egna tankesätt. De har på så sätt approprierat folkets åsikter, de har på retorisk väg fått folkets mandat. Wang Xiaodong utvecklar:

Självklart kommer några att tvivla när jag säger att dessa åsikter är den vanliga kinesens åsikter – jag har inte gjort någon folkundersökning, min artikel är inte akademisk. Men även om jag hade genomfört en strikt statistisk undersökning efter alla tänkbara regler och skrivit en akademisk artikel, skulle dessa tvivel fortfarande finnas kvar.⁷⁴

Med denna självklara argumentation avfärdar Wang eventuella invändningar. Författarna har inte fått mandatet genom en faktisk undersökning av vad ”den vanliga medborgaren” (一般人) verkligen anser, utan helt och hållet genom språkliga metoder, genom att identifiera sig själva som folket. De menar att de själva (i motsats till eliten) innehar den vanliga medborgarens synsätt.

Kritiken av eliten utgör en stor del av *Kina är inte glad*. De kritiserar för kulturfetischism, illojalitet och särintressen.⁷⁵ Wang Xiaodong går så långt att han skriver ett helt kapitel med titeln *En bild av vår tids sjukdom: hur*

⁷² Ett exempel på hur det behandlas finns i Zhang Cangcangs kapitel om ”den sortens kineser.” Han syftar här på kineser med västsympatier, men någon vidare identifikation av dessa kineser finns inte.

Ibid., s. 55-60

⁷³ *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 46

⁷⁴ *Ibid.*, s. 43

⁷⁵ *Ibid.*, ss. 212, 234

eliten skapat ett "levande helvete" (时代病相：精英们怎样营造：“活地狱”).⁷⁶ Eliten finns bland, men är inte utbytbar med, politiker, mediaindustrin och akademiker. Den syftar på en generell, intellektuell elit. Vilka som innefattas i denna identitet blir tydligt enbart i motsats till de gruppbeteckningar som undersökts ovan, det vill säga kineserna och folket. Eliten anklagas för att ha intressen motsatta Kinas och kinesernas.⁷⁷ Allt ser dock inte mörkt ut vad gäller denna elit, i alla fall inte lika mörkt som på 80-talet, “sedan slutet av nittioalet har den akademiska slavmentaliteten gentemot Väst blivit något bättre.”⁷⁸ och författarna erbjuder slutligen en möjlighet till enighet, bakom en gemensam, kinesisk ”stor målsättning” (大目标).⁷⁹ De har således först urskiljt två olika grupper, folket och eliten, ställt dessa emot varandra för att i sista hand erbjuda lösningen på den splittring de själva tecknat upp, i form av deras ”stora målsättning”.

Femtiosex folkgruppers enande

Kina kan säga nej och Kina är inte glad har olika fokus, den första boken konstruerar ett Kina i motsättning till USA, det underförstådda objektet som Kina säger ”nej” till. I den berättelsen blir den kinesiska identiteten relativt oproblematiserad, det är kinesen i motsats till amerikanen (och i mindre grad europén), det behövs ingen vidare definition, så länge vi för ögonblicket glömmer utlandskineser (华桥) kan passet eller födelseorten bestämma vilket du tillhör. En geografisk definition duger. Dessutom är, vilket nämnades ovan, diskussionen kring eliten mot folket inte särskilt utvecklad här. Kineser och amerikaner är båda gruppbeteckningar som används utan att vidare problematiseras och de är ofta utbytbara med nationsbeteckningarna Kina och USA. Den skarpe Gu Qingsheng inser problemet och förklarar:

När vi pratar om USA syftar vår användning av amerikaner i själva verket till största del på de i Vita huset och kongressen, det är de som alltid vill läxa upp

⁷⁶ *Ibid.*, s. 206

⁷⁷ Allt som oftast gäller det intressen i linje med USA. *Ibid.*, ss. 228, 234

⁷⁸ *Ibid.*, s 263

⁷⁹ *Ibid.*, s 237

Kina, det amerikanska folket har inga speciella åsikter om Kina.⁸⁰

Men någon vidare undersökning av begreppen förekommer inte. Medborgare, nation och politisk ledning fortsätter att blandas ihop genom texterna. Implikationen blir förstås att intressena inom respektive länder är likriktade, homogena. Avvikande intressen blir likställt med förräderi, som när de med västsympatier beskrivs som folkförrädare.⁸¹

I *Kina är inte glad* är bilden mer komplicerad, taktiken mer avancerad. Här är det största hotet inte längre USA utan istället internt och då inte i form av en amerikanskfinsierad konspiration av folkförrädare. Här är det viktiga att ”själva göra ännu bättre ifrån sig,”⁸² att finna en gemensam målsättning.⁸³ Den polariseringstaktik som används för att urskilja olika grupper och intressen inom landets geografiska gränser leder till att det blir nödvändigt att närmare precisera vad som menas med kineser. En del i detta är den diskussion om eliten som presenterats ovan, men det finns även vidare försök att definiera en kinesisk identitet. Wang Xiaodong skriver om “ett så stort folk (民族) som vårt” som består av ”1,3 miljarder av jordens människor.”⁸⁴ Wang beskriver alltså kineser som en enda folkgrupp. Han nämner inte den officiella siffran, att Kina består av 56 olika etniciteter. Den senare siffran nämns bara en gång i de båda böckerna, ett uttalande i förbigående i *Kina kan säga nej*, där de femtiosex folkgrupperna blir till ett attribut till Kina: “jag är en medborgare i Kina, ett land bestående av 56 folkgruppers gemensamma öden, jag arbetar och lever i Beijing.”⁸⁵ Den lingvistiska bakgrunden till detta är att dagens kinesiska i allmänhet låter ”民族” översätta både ”nationalitet” och ”eticitet/folkgrupp,” dessa i högsta grad moderna begrepp. Jämför “中华民族” (kineser, den kinesiska nationaliteten) och “56 个民族” (56 folkgrupper). “中华民族” är särskilt intressant då begreppet i sin begynnelse, runt sekelskiftet 1800-1900, användes av intellektuella som Liang Qichao (梁启超) om just

80 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 281

81 *Ibid.*, s. 18

82 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 36

83 *Ibid.*, s. 55

84 *Ibid.*, s. 19

85 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 343

hankineserna, för att visa deras historiska koppling till Kina.⁸⁶ När den manchuriska dynastin avsatts och en republik som sades bestå av fem olika folkgrupper bildades blev begreppet hos Sun Yat-sen en identitet som inkluderade flera etniciteter. I *Kina är inte glad* förekommer som sagt olika varianter som alla kan översättas till svenskans kineser, men det finns bara två omnämnanden av hanfolket (汉族), en gruppidentitet vars relation till Kina och kineser är historiskt komplicerad.⁸⁷ Det första exemplet handlar om kulturell assimilation: "[...]Ryttarfolken från norr har, trots att de flera gånger invaderat hjärtat av Kina, till sist alla assimilerats in i den kinesiska kulturen till den grad att det knappt funnits några spår kvar av dem."⁸⁸ Det andra, ett uttalande om vad kineser anser i Tibetfrågan, har redan citerats ovan, Wang Xiaodong skriver: "[...]hur den vanliga kinesen – givetvis i första hand hankinesen – ser på Tibetfrågan."⁸⁹ I dessa båda uttalanden syns en motsättning som kan spåras tillbaka till Liang Qichaos tid och som präglade skapandet av både Republiken Kina och senare också Folkrepubliken, motsättningen mellan den *inkluderande* kinesiska identiteten och den *exkluderande* hanidentiten. Under Republiken Kina representerade flaggans fem färger de fem stora etniska grupperna och i den nuvarande Folkrepubliken är den officiella siffran 56 etniciteter, men Kinas historia berättas trots detta generellt ur ett hancentriskt perspektiv. Hanfolkets historia går idag inte att särskilja från den kinesiska historien, vilket förtydligas i uttalandet om assimilerade ryttarfolk ovan. Författarna är inte förespråkare för hanfolkets överhöghet, de ställer inte hanfolkets intressen emot andra kinesiska folkgruppers intressen, de nämner knappt hankineser. De väljer nästan uteslutande den inkluderande identiteten kineser. Därigenom verkar de mena att det finns homogena kinesiska intressen och "glömmer" samtidigt hanfolket tillsammans med de 55 minoriteterna. Glömska som centralt för upprättandet av en nationell identitet presenterades

86 Li Xisuo 李喜所. *Jinwan Bao* 今晚报, *Liang Qichao shi tichu "zhonghua minzu" chengwei de diyi ren* 梁启超是提出"中华民族有"称谓的第一人 (Liang Qichao var den första som använde benämningen "zhonghua minzu"), <http://theory.people.com.cn/BIG5/49157/49163/4089792.html> Tillgänglig: 23/5 2001

87 Se till exempel: Frank Dikötter, red. *The Construction of Racial Identities in China and Japan*, Hong Kong: Hong Kong University Press, 1997, för en utförlig genomgång av hur en hankinesisk identitet konstruerades i motsats till manchurierna under sena Qingdynastin

88 *Zhongguo bu gaoping* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 27

89 *Ibid.*, s. 43

först av den franske filosofen Ernest Renan, han menar att för att upprätta en fransk nation måste ”varje fransk medborgare glömma massakern på St. Bartolomeus dag.”⁹⁰ Benedict Anderson i sin tur finner detta påstående underligt, för samtidigt som Renan hävdar att varje fransk medborgare måste glömma denna massaker utgår han ifrån att hans franska publik ska veta vad han talar om. Anderson förstår det som att det är nödvändigt att samtidigt minnas och glömma (”remember/forget”), minnas händelsen som en del av ett sekulärt, nationellt narrativ men glömma den praktiska erfarenheten, identifikationen med vad som skett.⁹¹ Därför kan Wang Xiaodong påminna om oroligheterna i Tibet 2008 (3-14) utan att det utmanar hans beskrivning av ett enda kinesiskt folk.⁹²

90 Ernest Renan. *Qu'est-ce qu'une nation?: conférence faite en Sorbonne, le 11 mars 1882* (Vad är en nation?: föreläsning vid Sorbonne, den 11 mars 1882).

<http://www.archive.org/details/questcequunenat00renagoog> Tillgänglig: 23/5

91 Benedict Anderson. *Imagined Communities*. s. 203-210

92 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 39

4. Utlandet

美国谁也领导不了，美国只能领导自己
 日本谁也领导不了，有时日本连自己也无法领导
 中国谁也不想领导，中国只想领导自己

USA kan inte leda någon, USA kan bara leda sig själv

Japan kan inte leda någon, ibland kan Japan inte ens leda sig själv

Kina vill inte leda någon, Kina vill bara leda sig själv

- He Beilin inledningen till *Kina kan säga nej*

Det går att leta upp främlingsfientliga eller rent rasistiska uttalanden i både *Kina kan säga nej* och *Kina är inte glad*. Böckerna använder kategorier som ”amerikaner”, ”japaner”, ”västerlänningar” på ett mycket generellt sätt, som kollektiv hos vilka kan identifieras vissa gemensamma åsikter och handlande. Utifrån sådana generaliseringar blir steget till rent rasistiska förenklingar aldrig särskilt långt.⁹³ Christopher Hughes från Londons ekonomiska högskola skriver att författarna försöker ”komma bort från de sterila dikotomierna självständighet mot utveckling, nationell stolthet mot självstärkande, 'inhåll' (*ti*) mot 'funktion' (*yong*), och tradition mot modernisering, vilka har format kinesiskt politiskt tänkande i över hundra år.”⁹⁴ Dock kritiserar han dem för deras generaliseringar, han menar att ”i sista hand misslyckas de med sina ansträngningar, då de tenderar att falla tillbaka på grova främlingsfientliga teman som är lättsålda på den enorma marknad som formats genom årtal av

93 Exempelvis när Wang Xiaodong beskriver en israelisk OS-atlets förolämpande av Kina som symptomatiskt för det judiska sättet att tänka på sig själva som överlägsna alla andra. *Ibid.*, s.143

94 *Ibid.*, s. 80

patriotisk utbildning.”⁹⁵ Utan att spekulera i om han har rätt i sitt antagande att de xenofobiska uttalandena är ett marknadsföringstrick, är det lätt att hålla med om att främlingsfientlighet och rasism har väldigt lite att göra med böckernas huvudsakliga projekt. Författarna efterfrågar, framför allt i *Kina kan säga nej*, ett Kina som vågar ställa krav på omvärlden, som inte accepterar (västvärldens) inskränkningar eller övertramp, men de menar inte att Kina är eller bör vara stängt från omvärlden. Böckerna är, till olika stor del, utåtblickande, de använder sig båda citat och exempel från hela världen (framför allt USA och Japan), men blickarnas fokus skiljer sig markant.

Självvet, den Andra och den Tredje

Kina kan säga nej gavs ut 1996 och dess underrubrik lyder: *politiska och emotionella val i eran efter Kalla kriget*. Song Qiang inleder boken med en historisk tillbakablick, han berättar personligt om sina år som student i 80-talets Shanghai. Det är en tid då kalla kriget fortfarande är en mycket påtaglig verklighet och Kinas relation till USA ser radikalt annorlunda ut, han berättar om hur de flesta unga var del av en pro-amerikansk rörelse (亲美派) som hade full tillit till USA, varandes en viktig motvikt till Sovjet, ”Om vi startar krig med Sovjet så kommer USA hjälpa oss slåss.”⁹⁶ Efter Sovjets fall förändras dock bilden snabbt, en av de två supermakter som utgjorde Maos första värld är nu plötsligt borta och maktbalansen har skiftat till USA:s fördel, i samband med detta har Song Qiang och de andra författarna ändrat sin inställning. USA tar upp minst lika mycket av författarnas uppmärksamhet som Kina. Stor möda läggs på att analysera USA; politiskt, kulturellt och historiskt. Det finns hela kapitel ägnade åt amerikansk nyhetsmedia (*CBS-rapporten som förargade kines-amerikanerna – vi är inte spioner*⁹⁷), diplomati (*Amerikanska diplomater är ohederliga och oansvariga*⁹⁸) och film (*Bränn Hollywood*⁹⁹). Genomgående för den kulturella analysen är att USA beskrivs som dekadent, där finns inte längre några ”uppfriskande idéer och teorier” (活跃的政治思潮)

95 Cristopher Hughes. *Chinese nationalism in the global era*. s 80

96 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说不要 (Kina kan säga nej), s. 4

97 *Ibid.*, s. 166-171

98 *Ibid.*, s. 166-171

99 *Ibid.*, s. 122-133

eller "självständigt tänkande" (独立思考), "1800- och 1900-talets blomstrande litteratur och tänkande, är i dagens USA redan historia" och idag är bilden helt annorlunda: "droganvändning, sex och datorspel är alla tecken på den nya generationen amerikanska ungdomars förfall."¹⁰⁰ Författarna menar att detta förfalls omedelbara konsekvens är att USA förlorar sin moraliska rätt till en unik maktposition, om det någonsin haft en sådan rätt. De skriver att "världen är redan på väg mot multipolarisering, en eller två supermakter har genom historien aldrig lyckats dominera världen, idag är det ännu svårare."¹⁰¹ Det är vidare inte bara Kina som säger nej till detta USA:

Över hela världen hörs nya röster emot USA, de framför modigt sina invändningar mot imperialismen. Hela världens anti-amerikanska röster tar sig idag både ideologiska och materiella uttryck, jag kan bland dessa arga rop urskilja en röst som säger: vilken rätt har du att utgöra världens centrum, du är inte värdig. Invändningarna mot USA är inte längre bara moraliska, utan följer av en allt klarare insikt i världens tillstånd.¹⁰²

Bitvis framstår det som att USA inte har några allierade kvar, till och med Japan har vänt sig mot dem: "bland alla de som sagt 'nej' till USA, har Japan varit allra tydligast."¹⁰³ Zhang Cangang skriver utförligt om USA:s "nya isoleringspolicy" (新孤立主义).¹⁰⁴ Mot detta så gott som ensam USA står huvudsakligen två motpoler, Tredje världen/Asien i allmänhet och Kina i synnerhet. I motsats till det ensamma USA står dock bilden av USA som imperialistmakt, som överallt konspirerar för att uppnå total hegemoni (霸权).

Kina kan säga nej nämner ofta Tredje världen (第三世界) men berör inte uttryckligen den första eller andra, det är därför oklart om begreppet ska förstås utifrån Maos definition eller den europeiska motsvarigheten (*triers mondes*). Sättet på vilket de använder Asien eller Öst (东方) överensstämmer till stor del författarnas användande av Tredje världen, de ställs båda emot

100 *Ibid.*, s. 24-25

101 *Ibid.*, s. 24-25

102 *Ibid.*, s. 28

103 *Ibid.*, s. 30

104 *Ibid.*, s. 151

USA och Väst. Två gånger upprepas tautologin ”Asien är Asiaternas Asien” (亚洲是亚洲人的亚洲¹⁰⁵), men vilka som tillhör Asien, denna motpol till USA och Väst, är inte helt lätt att avgöra. Framför allt är det två länders plats som är direkt tveksamma, Japans och Sydkoreas. ”Nästan alla länder i Asien stöttade Kinas förslag om att 'inte ingripa' [syftandes på Taiwan], det är bara Japan som ihärdar i att ta västvärldens parti. Sydkorea, som står under USA:s beskydd lade ner sin röst.”¹⁰⁶ Sydkorea nämns mest i förbigående medan Japan behandlas mera ingående. Inställningen till Japan är ambivalent, författarna växlar mellan att se Japan som en möjlig partner som också kan säga nej – bokens titel är baserad på den japanska föregångaren *Det Japan som kan säga nej* – och som en lakej till USA. Song Qiang säger i en intervju att han anser att ”Kinas största fiende är USA. Japan är relativt harmlöst, så det är lätt för de som är anti-Japan att bli förvirrade,”¹⁰⁷ men samtidigt skriver de att Japan inte är självständigt gentemot Väst, Japan ger sällan uttryck för en ”*egen röst*” och ”*så fort USA nyser så blir Japan förkyld*.”¹⁰⁸ Dessutom finns ärren från kriget kvar, Japans historia av militarism tas upp, liksom att de inte har sonat sina brott, ”aldrig har den japanska premiärministern kommit till Kina för att buga.”¹⁰⁹ I framtiden uppmanas Japan: ”ta inte ställning emot Asien.”¹¹⁰ Om de ser över sitt agerande finns det emellertid utrymme även för Japan i den kollektiva asiatiska identiteten: ”med tanke på Japans historia blir det uppenbart att japanerna måste anstränga sig för att lära sig fred och bli av med sitt grymma stråk. För att bli ett Asiens Japan så får de inte frivilligt delta i USA:s krigsmaskineri, de kan inte låta sig kommenderas runt bara för att få några kortsiktiga fördelar.”¹¹¹ Kinas roll i och gentemot Asien (oavsett vilka som där ingår) och Tredje världen (oavsett vilket av dem som avses) är däremot desto mer entydig:

105 *Ibid.*, ss. 67, 86

106 *Ibid.*, s. 99

107 Guan Xin. *Guojia Lishi* 国家历史

108 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), ss. 86, 90

109 *Ibid.*, s. 110

110 *Ibid.*, s. 86

111 *Ibid.*, s. 92

Kina är hela världens hopp,
Innan jag blivit gammal är tiden inne.¹¹²

Kina måste ta ett större ansvar för utvecklingsländerna, ”ett starkt, stabilt Kina är en viktig kraft för fred i Asien och gynnsamt för bevarandet av fred i hela världen liksom i Asien.”¹¹³ Kina beskrivs som ”en bland många” men den främsta bland dessa.¹¹⁴

I *Kina är inte glad* har synen på omvärlden ändrats radikalt, det finns inte längre samma behov av hitta en gemensam asiatisk identitet. Istället är det ett själv tillräckligt Kina som står mot USA, eller ännu oftare Kina mot Väst. Det amerikanska fokus som präglade föregångaren har även det mattats av avsevärt. När boken tar upp Kina och USA handlar det istället om att göra jämförelser. Idén om den amerikanska dekadensen som beskrivs i *Kina kan säga nej* finns kvar här och ges en vetenskaplig förklaring med hjälp av socialbiologi, Wang Xiaodong hävdar med stöd av den amerikanska forskaren Edward Wilson att liksom för levande organismer är det ”yttre selektiva tryck” (外部选择压) som för samhällen framåt, han skriver:

Det gamla Kina var väldigt starkt, under en väldigt lång historisk period var det yttre selektiva trycket mycket svagt, ju lättare det gick desto större var förfallet, detta är bara naturligt. Dagens USA är i samma sits, de har haft det lätt i över tvåhundra år, de har på denna tid hunnit bli lika slappa som Kina blev på tvåtusen år.¹¹⁵

Han ser i detta även en framtida fara för Kina, eftersom varken USA eller Kina utsätts för tillräckligt selektivt tryck så kommer båda ”definitivt förfalla.” På grund av detta menar Song Xiaojun att Kina kanske måste delta i och förlora ännu ett krig, det är också skälet till att USA ständigt ”själva skapar sig fiender.”¹¹⁶ Det finns fler historiska jämförelser, de flesta författarna skriver

112 *Ibid.*, s. 50

113 *Ibid.*, s. 328

114 *Ibid.*, s. 49

115 *Zhongguo bu gaoping* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 24

116 *Ibid.*, s. 24

profetiskt om USA:s framtida förfall men det är bara Wang Xiaodong som uttrycker att Kina kan vara på väg åt samma håll. Övriga författare liknar tvärtom dagens Kina vid ett historiskt, vitalt USA, som under Roosevelts *New Deal*, en nation vars marknad baseras på stor inhemsk produktion och många utländska investeringar.¹¹⁷

Vad gäller Tredje världen och Asien får båda väldigt lite uppmärksamhet, Japan tas upp som lyckat exempel på ett asiatiskt land som lyckats behålla sin egen kultur genom modernisering,¹¹⁸ medan resten av Asien (och den gamla kolonialvärlden) tvärtom beskrivs som passiva objekt för den västerländska kulturimperialismen:

Indier, folken i Sydostasien och de färgade är, på grund av sin ursprungliga kulturs relativa efterblivning, som blanka pappersark, vilket tillåtit Västs kolonialister att där teckna vad de vill. De är språkligt och kulturellt långt mer västerniserade än vad vi är.¹¹⁹

Striden står mellan två stora kulturer, Kina och Väst. Första gången som Kinas kultur utmanades på riktigt ("ryttarfolken från norr" blev som bekant assimilerade) var i kontakten med kolonialmakterna. Slutsatsen är "således, i denna rasfråga, har de vita uppenbart gjort oss till sina största fiender."¹²⁰ Motsättningarna mellan USA/Väst och Kina – eller till och med mellan "vita" och "gula" människor – har inte helt försvunnit i *Kina är inte glad*, men termerna för att beskriva denna konflikt har förändrats och likaså strategierna för att hantera problemet.

Att begränsa eller ha stora mål

Den 31 Juli, 1995 publicerar Charles Krauthammer en artikel i *Times Magazine* med titeln *Varför vi måste begränsa Kina*.¹²¹ Artikeln uttrycker oro

117 *Ibid.*, s. 118

118 *Ibid.*, s. 240

119 *Ibid.*, s. 135

120 *Ibid.*, s. 135

121 Charles Krauthammer. *The Times Magazine, Why we must contain China*, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,983245,00.html> Tillgänglig: 14/5 2011

över Kinas växande roll i världspolitiken och menar att USA måste se till att *begränsa* detta nya hot. Krauthammer är, liksom författarna till *Kina kan säga nej*, ingen politiker och han anser, liksom våra författare, att han därigenom har en fördel. Han slipper ”diplomatiska halvsanningar,” han kan tala med större uppriktighet och tydlighet.¹²² Utgångspunkten för hans resonemang är enkel nog:

Eftersom en rationell policy gentemot ett växande, hotfullt Kina måste innehålla just dessa två komponenter: 1) begränsa Kina i de oupphörliga försöken att utöka sin makts räckvidd, och 2) underminera dess pseudo-marxistiska men fortfarande grymma diktatur. Ansvarsfulla statsmän får inte säga sådant här.

Det får krönikörer.¹²³

Utifrån denna formulering fortsätter han att formulera grunderna till en realpolitisk strategi för att begränsa Kinas internationella rörelseutrymme, han menar att USA inte har råd att låta historiska eller känslomässiga faktorer styra, utan förordar närmare diplomatiska band till länder som Indien, Ryssland, till och med Vietnam, i syfte att hålla Kina tillbaka. Artikeln är entydig i sin beskrivning av Kina. Detta sätt att betrakta Kina beror enligt författarna i *Kina kan säga nej* på den utbredda amerikanska ”teorin om Kina som ett hot” (中国威胁论).¹²⁴ Det är fascinerande att se hur mycket *Kina kan säga nej* och Krauthammers strategier och vokabulär liknar varandra, båda utmålar den andres land som ett hot och båda ser begränsning (”containment” respektive “遏制”) som sin huvudsakliga policy. Den mest slående likheten är hur de båda underordnar alla andra internationella relationer den mellan USA och Kina. Som nämnts ovan ser Krauthammer relationer med Ryssland och Vietnam som instrumentella i begränsningen av Kina. På samma sätt beskriver *Kina kan säga nej* hur det viktigaste är att begränsa USA och de har samma instrumentella, osentimentala inställning till hur detta kan uppnås. Internationella relationer ”måste upprättas med hänsyn till verkliga och

122 *Ibid.*

123 *Ibid.*

124 Begreppet är inte författarnas egna utan tillkom som del av en långvarig debatt som förts på båda sidor av Stilla Havet sedan början på nittioalet.

kommande förutsättningar, vi får inte låta oss vilseledas av de fördelar och nackdelar vi kan se idag.”¹²⁵ De nämner exempelvis flera gången vikten av goda relationer mellan Kina och Ryssland, trots att Sovjet bara några år tidigare var det stora hotet.¹²⁶ Det är även viktigt att upprätta goda kontakter med ett antal ”medelstora och små nationer” (中小国家), i Asien men också i Europa, dörren öppnas till och med för ett reformerat, asiatiskt Japan.¹²⁷

USA beskrivs i både *Kina kan säga nej* och *Kina är inte glad* som en imperialistmakt (帝国主义) som desperat försöker upprätthålla sin hegemoniska (霸权) särställning genom allt ifrån Hollywoodfilm till hangarfartyg. Meningarna skiljer sig dock åt när det gäller vilken inverkan detta har på Kina och framför allt vilket Kinas svar borde vara. I *Kina kan säga nej* kan strategin beskrivas som reaktiv; det gäller att begränsa vad de uppfattar som en global amerikansk konspiration (美国的阴谋). Song Qiang skriver:

Världshistorien har aldrig levererat en stormakt som ensam kunnat styra hela världen. Efter kalla kriget [...] är det i första hand USA vars makt måste inskränkas, det är framför allt USA som måste få sig en lektion i distribuerande av makt.¹²⁸

I sin artikel för *Modern China* beskriver Lei Guang den kinesiska nationalismen som en ”realpolitik-nationalism.” Tesen är att dagens kinesiska nationalism inte har så mycket att göra med sårad stolthet eller ”hundra år av förödmjukelse” (百年耻辱) som sinologer ofta vill tro, istället handlar det oftare om realpolitiska överväganden. Lei Guang hävdar att författarna ”istället för att falla tillbaka på några storslagna idéer om den kinesiska kulturens överlägsenhet [lägger de fram] hårdnackade realistiska ideal och idéer om statsmakten och geopolitik, förtäckta som nationalism, i sådana texter.”¹²⁹

I *Kina är inte glad* är begränsning inte längre en hållbar politisk

125 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说 (Kina kan säga nej), s. 88

126 *Ibid.*, ss. 41, 66, 88

127 *Ibid.*, s. 88-89

128 *Ibid.*, s. 21

129 Lei Guang. *Modern China*, s 498

strategi, det är inte längre uppenbart vem som i så fall skulle begränsa. Wang Xiaodong framför skarp kritik mot de som låter sig skrämmas alltför mycket av USA, som överallt ser tecken på USA:s konspiration. Wang menar att USA ”inte alls är så smart [牛] som de tänker sig.”¹³⁰ Han lägger fram det som en kritik mot nationalisterna i allmänhet, men det är svårt att inte relatera till den första bokens framställningar av USA, vilket Song Qiang några kapitel senare också gör. Han går till försvar för de åsikter han och övriga författare förde fram i *Kina kan säga nej* och skriver: ”men jag anser att om vi ser till den stora bilden finns där helt klart en konspiration! 'Teorin om konspirationen' är det inget fel på!”¹³¹ Trots denna invändning använder sig ingen av författarna vidare konspirationen som förklaringsmodell. Kinas intressen beskrivs dock fortfarande som motsatta USA:s, finanskrisen har försatt Kina i en ”relativt fördelaktig position”¹³² och författarna uppmärksammar vidare att till och med de ekonomer som tidigare pratat om USA och Kinas symbiotiska förhållande nu har lämnat begreppet ”Chimerica” bakom sig.¹³³ USA får inte alls det företräde det fick i *Kina kan säga nej*, USA:s agerande avgör inte längre Kinas framtid. Istället riktas blickarna inåt, Kina måste själv formulera sin strategi. Huang Jisu uttrycker – liksom de kinesiska postkolonialisterna – sin skepsis inför att använda västerländska teorier för att lösa Kinas problem, till och med marxismen ifrågasätts: ”marxism är inte heller kinesiskt, det var bara en annan mästare som Kina lärde sig från.” För att ett genuint *kinesiskt* akademiskt fält ska kunna utvecklas måste de låta ”mästarna lämna sina poster.”¹³⁴ Denna inställning att Kina behöver egen teori, en egen väg, sträcker sig även utanför det akademiska och formuleras som tydligast i önskan om att ha en ”stor målsättning.” I *Kina kan säga nej* är det genomgående projektet sökandet efter stora identiteter i vilka Kina kan utgöra en del, gruppidentiteter som Asien, Tredje världen eller ”en av många” som står emot USA. Önskan efter ett mer självständigt Kina finns dock redan där, men någonstans i framtiden, vilket blir tydligt i denna profetia:

130 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 109

131 *Ibid.*, s. 172

132 *Ibid.*, s. 115

133 *Ibid.*, s. 118

134 *Ibid.*, s. 260

Nästa århundrade kommer idén om ”en representant för alla” bli till verklighet för Folkrepubliken Kina på den internationella arenan. Kinas arga rop kommer sprida sig, det kinesiska tänkandet och kinesiska ledarskapet kommer att göra djupa intryck på världen, dessa kommer i framtiden utgöra den ledande kraften för allt mänskligt tänkande.¹³⁵

När vi så gått in i ett nytt millennium vill författarna till *Kina är inte glad* försöka realisera denna vision. Önskan om ett stort mål grundar sig i missnöje över det rådande tillståndet, de konservativa kritiserar för att de tycker allt är bra medan många människor ”inte bara mår dåligt (不爽), utan dessutom får det värre och värre.”¹³⁶ Den unga ”fackelgenerationen” (火炬一代)¹³⁷ får beröm för att de ställer krav, för att de vågar säga ”vi älskar vårt land, borde då inte regeringen göra lite bättre ifrån sig?”¹³⁸ Det är med bakgrund av detta som författarna efterlyser en gemensam kinesisk målsättning, de hävdar att Kina tidigare haft en sådan men i dagsläget står helt utan. När nu ”himlens mandat återvänder”(天命所归)¹³⁹ är ingen målsättning för stor. De formulerar ingen gemensam definition för detta stora mål, men uppenbart är att det rör sig om ett världspolitiskt såväl som inhemskt mål. Wang Xiaodong menar att det inte räcker att Kina blir en förebild för resten av världen, ”det målet är alldeles för litet,” Kina måste istället ta aktiv del i hela världens ”administration och ledning.”¹⁴⁰ Detta kopplas vidare ihop med en globalt fredsbevarande – eller polisiär – identitet, Kina måste på den internationella arenan se till att ”göra sig av med våldsamma element och upprätthålla fred” (除暴安良).¹⁴¹ Song Xiaojun utvecklar tankarna kring en militär målsättning, han menar att kinesernas önskan om ett eget hangarfartyg, ”eller något ännu mer avancerat krigsfartyg,” i själva verket grundar sig i denna önskan om en stor målsättning.¹⁴² Författarna skiljer på nationella och internationella mål,

135 *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说不能 (Kina kan säga nej), s. 51

136 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 21

137 Namnet kommer av denna grupps ”patriotiska” reaktioner på oroligheterna kring OS-facklan 2008.

138 *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad), s. 22

139 *Ibid.*, s. 144

140 *Ibid.*, s. 99

141 *Ibid.*, ss. 77, 98, 242

142 *Ibid.*, s. 80

samtidigt som de ser dem som intimt ihopkopplade. Allra tydligast blir det i den upprepade devisen ”inrikes ska vi bygga upp mänskliga rättigheter, utrikes ska vi sträva efter makt för vårt folk”(内修人权, 外争族权).¹⁴³ Wang Xiaodong menar att målet inrikes i första hand är relativt materiellt välstånd för alla grupper, ingen ska svälta ihjäl. I andra hand mänskliga rättigheter och demokrati. Han håller med liberalerna om att demokrati är ett viktigt mål, men han förebrår dem att de inte betänker internationella aspekter. Utan nationell suveränitet (国权) blir demokratikraven bara ett sätt att ”sälja ut landet”(卖国), att låta utländska intressen styra Kinas agenda. Mänskliga rättigheter är syftet men nationell suveränitet är metoden slår han slutligen fast.¹⁴⁴

143 *Ibid.*, ss. 8, 100

144 *Ibid.*, s. 100

5. Slutord

James Leibold, liksom det stora flertalet akademiker, nämner *Kina kan säga nej* enbart i förbigående. Han beskriver boken som en del av en konservativ reaktion på händelserna vid Himmelska fridens torg kring den fjärde juni 1989. Att relatera böckerna till fjärde juni kan vara mycket givande, de kan studeras parallellt med – eller som en del av – utvecklingen av en kinesisk postkolonial teori som även den etablerats under åren efter 1989 och på många sätt anknyter till de teman kring Kina och förhållandet till de gamla kolonialmakterna som presenteras i böckerna. Song Qiang refererar, som citerats ovan, till sin transformation från ”internationalist” under åttiotalet till ”nationalist” i början av nittiotalet, den fascination för västvärlden (eller med Wang Xiaodongs ord ”omvända rasism”) som under det långa åttiotalet gav upphov till hyllningar av President Jimmy Carter vid Demokratimuren och kulturkritik i *Flodens klagosång* (河殇) men fick ett lika abrupt som brutalt slut i och med massakern på studenter och arbetare kring Himmelska fridens torg. Samtidigt med dessa händelser krackelerar Sovjetunionen. Samma dag som Kinas befrielsearmé mördar civila i Beijing vinner den fria fackföreningen *Solidaritet* en stor seger i Polens första fria val. Protester och motstånd i flera andra Sovjetstater följer och Berlinmuren faller som bekant bara några månader senare. Författarna beskriver perioden som *Kina kan säga nej* skrivs i som post-Kalla kriget (冷战后). Den kan även beskrivas som en period efter året 1989, med det årets alla avgörande skeenden, både innanför och utanför Kinas gränser. Det är en period präglad av orolighet, idealet om det harmoniska samhället ligger vid skrivandet av *Kina kan säga nej* nästan tio år framåt i tiden, vilket reflekteras i boken. Det blir därför svårt att placera den på

en höger-vänsterskala, eller likt Leibold beskriva den som "konservativ." Åsikterna som förs fram av dessa författare går vid närmare undersökning inte att placera så enkelt. Uttalanden som uppfattas som "konservativa" eller "progressiva" blandas om vart annat, den nya vänstern, liberalerna och de konservativa blir alla kritiserade, liksom nationalisterna. Boken är full av motsägelser och ambivalens, men det är inte dess svaghet utan snarare dess skönhet, boken reflekterar den motsägelsefulla tid under vilken den skrevs. Det som ändå sammanför författarna i projektet *Kina kan säga nej*, som ger boken någon form av enhet, är ironiskt nog mer USA än Kina. Det är i polarisering mot USA som de vill upprätta en asiatisk identitet, alternativt en tredje värld. De tecknar upp en värld där den stora vattendelaren är huruvida ens intressen är analoga med USA:s eller inte. Vem är då Kina i detta sammanhang? Här är Kina bara "en bland många," om än den främsta. Kina är främst bland många i och med sitt motstånd mot USA. De har historisk legitimitet efter Maos hårdnackade attityd emot samtidigt Sovjet och USA under 60- och 70-talet. *Kina kan säga nej...* är en oavslutad sats, den måste kompletteras med *...till USA*. De beskriver en antites till vad amerikanska ekonomer kallat "Chimerica," ett symbiotiskt förhållande mellan Kina och USA. I denna bok är förhållandet istället dialektiskt, Kina konstruerar sig i motsats till USA. Det är här Kina blir mänskligt, varje beskrivning av USA innehållet nämligen också ett kinesiskt negativ. Där USA är ung är Kina gammal, där USA är gammal är Kina tvärtom ung, där USA är ensam är Kina "en bland många," där USA är dekadent är Kina "hela världens hopp." Förmänskligandet av dessa båda nationer innebär nationellt enande, det är inte Kinas regering som säger nej till USA:s regering, det är subjektet Kina som åt objektet USA skriker nej. Här blir Gu Qingshengs kommentar, om att författarnas beskrivning av USA egentligen till största del syftar på Vita huset och kongressen, intressant. Gus förklaring motsäger den förenkling som det enhetliga subjektet Kina innebär. Därför utvecklas heller aldrig hans resonemang. Det får, likt ett avslöjande stavfel, stå kvar men ignoreras vidare av både honom själv och de andra författarna.

Kina är inte glad är skriven i en helt annan tid, i Hu Jintaos "harmoniska" Kina. Enligt författarna är det gångna årets, 2008, tre viktigaste

händelser: 1) Olympiska spelen i Beijing. En kinesisk framgångssaga, delvis fläckad av småaktiga attacker från Väst, men framför allt ett tillfälle då de unga kineserna visat att de duger. Med den nya patriotiska ”Fackelgenerationen” verkar Kinas framtid ljus. 2) Mjölkpulverskandalen. Den andra stora händelsen är ett exempel på de många inhemska problemen, problem som varje progressivt sinnad patriot måste ta tag i. 3) Finanskrisen i USA. Ett försvagat USA, en stormakt på fall och en instabil världsekonomi, men krisen verkar också placera Kina i en ”relativt fördelaktig position.”

I *Kina är inte glad* beskrivs fortfarande ett Kina vars intressen står i motsättning till USA och Västs, men världen i helhet beskrivs inte längre på samma sätt. Asien och Tredje världen har båda försvunnit ur diskursen. Det är inte längre möjligt att dela upp världen i de lierade med USA och de som säger nej. När USA förlorar sin unika ekonomiska och politiska position, förlorar den också sin position som den Andra, mot vilka författarna dialektiskt kan ställa ett kollektivt asiatiskt-kinesiskt Själv. Varken denna taktik eller det kontinentalfilosofiska sättet att beskriva världen äger längre någon lockelse för författarna till *Kina är inte glad*. Huang Jisu vill låta ”[de västerländska] mästarna lämna sina poster.” Kina måste konstruera en egen teori, en egen identitet och beskriva sin egen verklighet. Detta är författarnas mål när de försöker definiera en kinesisk identitet. Svårigheterna i detta projekt är enorma och deras teoretiserande lämnar heller aldrig dialektiken. Kina beskrivs fortfarande i delar som ett subjekt men förmänskligandet sker inte längre utifrån internationella motsättningar utan Kina blir ett subjekt som varandes en förlängning av Kinesen. Det är denna identitet som är det verkliga subjektet i den introverta *Kina är inte glad*. Kinesen står i detta nationella perspektiv till synes ensam, men autonomi är skenbar. Kinesen står i kontrast till både ”eliten” och ”barbaren.” De riktiga kineserna blir tautologiskt de som – likt författarna själva – har intressen analoga med kineserna. För att inte tautologin ska bli meningslös behövs därför fortfarande både elit och barbarer. Hur långt räcker då denna förklaring på frågan om vem Kinesen är? Att alla människor i det kulturellt, ekonomiskt och etniskt diversiva Kina skulle nöja sig med dessa vaga definitioner verkar otroligt. Detta verkar även författarna

vara medvetna om, det är här ”den stora målsättningen” kommer in. Wang Xiaodong beskriver det på sitt eget vis med en term lånad från socialbiologin, ”yttre selektivt tryck”. När han utvecklar, när han påpekar att Kina kanske måste gå i krig för att inte förfalla, då verkar emellertid skillnaderna mellan denna förklaringsmodell och författarnas gemensamma ”stora målsättning” inte vara stora. Det blir en enande kraft, men bara så länge dess exakta innehåll förblir vagt. Därför beskrivs inte denna målsättning närmare, författarna aktar sig för varje alltför exakt definition. Varje sådan definition riskerar att alienera alltför stora grupper av de kineser författarna vill ena. Slutligen blir *Kina är inte glad* en beskrivning av ett Kina i en djup identitetskris. Författarna berättar att det (trots vissa inre problem) går bra för Kina, framtiden ser ljus ut, men frågan är fortfarande vem Kina är? De lyckas effektivt identifiera sig själva, till skillnad från eliten, som folkets verkliga talesmän, men de lyckas inte lika övertygande identifiera vilka detta folk är. Gemenskapen förblir alltför abstrakt. Liknande projekt på andra håll i världen har använt sig av etnicitet för att upprätta en nationell gruppidentitet. Internationellt har klass använts på samma sätt. Ingen av dessa gruppidentiteter lockar dock författarna till *Kina är inte glad*, de måste presentera en gemensam identitet för en grupp som är lika etniskt diversiv som socialt skiktad. Att de i detta sammanhang nostalgiskt nämner Mao visar på en viss uppgivenhet inför detta svåra uppdrag. Slutresultatet blir även här fullt av motsägelser, författarna försöker med ett flertal olika metoder närma sig en kinesisk identitet, men i slutändan når de inte hela vägen fram. Till sist blir Kina ett ännu mindre övertygande subjekt än i *Kina kan säga nej*. Författarna hävdar att titeln *Kina är inte glad* var förlagets idé och det verkar även efter en närmare undersökning stämma. Titeln känns påklistrad, då de aldrig lyckas med att effektivt definiera en kinesisk identitet.

Denna undersökning är en detaljstudie för att uppmärksamma vissa intressanta tendenser i dessa båda böcker, men som Song Qiang påminner oss går det inte att enbart se böckerna i isolation. De är del av ett större sammanhang, eller rentav ett projekt. Ett sådant omfattande, komplicerat och mångbottnat projekt faller lätt tillbaka på positivistiska förenklingar kring

etnicitet, nationalitet etc. Det märks i vissa rasistiska eller främlingsfientliga uttalanden i dessa böcker och ännu tydligare hos andra, som hos de hanchauvenistiska rörelser som växt sig allt större under början av 2000-talet. Det är min förhoppning att de många motsägelserna och problemen kring en kinesisk identitet inte förtigs eller glöms bort, att diskussionen kan fortsätta utanför dessa böcker. I akademiska och politiska såväl som populärkulturella kretsar. Enbart genom en fri diskussion kring dessa problem kan dagens förenklingar utmanas och förpassas till historien.

Bibliografi

- Anderson, Benedict. *Imagined Communities*, London: Verso and New Left Books, 1983
- Calhoun, Craig. *Nationalism*, London: Open University Press, 1997
- Carlson, Allen. *Nations and Nationalism*, vol. 15, nr. 1, *A flawed perspective: the limitations inherent within the study of Chinese nationalism* (jan. 2009)
- Dikötter, Frank, red. *The Construction of Racial Identities in China and Japan*, Hong Kong: Hong Kong University Press, 1997
- Fenghuang Wang 凤凰网. *Shisan nian hou*, 《Zhongguo bu gaoxing》 zai re zhengyi 十三年后, 《中国不高兴》再惹争议 (Tretton år senare, Kina är inte glad skapar nya kontroverser) http://news.ifeng.com/history/special/nlmshiguan10years/200905/0507_6426_1144892.shtml Tillgänglig: 13/5 2011
- Giers, Peter. *The China Journal*, no. 37, *Review: China Can Say No; Studying in the USA*. (jan. 1997)
- Gu Qingsheng. *Gu Qingsheng* 古清生 <http://18609981.blog.163.com/> Tillgänglig: 13 maj, 2011
- Guan Xin. *Guojia Lishi* 国家历史 , *Why did China say no?*, Joel Martinsen, översättare. http://www.danwei.org/nationalism/godfathers_of_todays_angry_you.php Tillgänglig: 13/5 2011
- Guo Yingjie, *Cultural Nationalism in Contemporary China*, London: RoutledgeCurzon, 2004
- Hughes, Cristopher. *Chinese Nationalism in the Global Era*, New York: Routledge, 2006

- Krauthammer, Charles. *The Times Magazine, Why we must contain China*,
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,983245,00.html>
 Tillgänglig: 14/5 2011
- Leibold, James. *The China Quarterly* no. 203, *More Than a Category: Han Supremacism on the Chinese Internet* (sep. 2009)
- Lei Guang. *Modern China* vol. 31 no. 4, *Realpolitik Nationalism: International Sources of Chinese Nationalism*, (okt. 2005)
- Li Liang 李梁. *Nanfang Zhoumo* 南方周末, 《Zhongguo bu gaoxing》 yinfa de gaoxing yu bu gaoxing 《中国不高兴》引发的高兴与不高兴 (Kina är inte glad gör folk både glada och ledsna)
<http://nf.nfdaily.cn/nanfangdaily/nfzm/200904020118.asp>
 Tillgänglig: 13/5 2011
- Li Xisuo 李喜所. *Jinwan Bao* 今晚报, *Liang Qichao shi tichu "zhonghua minzu" chengwei de diyi ren* 梁启超是提出"中华民族有"称谓的第一人 (Liang Qichao var den första som använde benämningen "zhonghua minzu"), <http://theory.people.com.cn/BIG5/49157/49163/4089792.html> Tillgänglig: 23/5 2001
- Renan, Ernest. *Qu'est-ce qu'une nation?: conférence faite en Sorbonne, le 11 mars 1882* (Vad är en nation?: föreläsning vid Sorbonne, den 11 mars 1882). <http://www.archive.org/details/questcequunenatoOorenagoog>
 Tillgänglig: 23/5
- Shang Qing 尚清. *BBC Zhongwen Wang* BBC 中文网, *Zhongguo bu gaoxing minzu zhuyi shengji ? 《中国不高兴》民族注意升级* (Kina är inte glad, nationalism på uppgång),
http://news.bbc.co.uk/chinese/trad/hi/newsid_7960000/newsid_7961800/7961818.stm
 Tillgänglig: 13/5 2011
- Song Qiang 宋强, Zhang Cangcang 张藏藏, Tang Zhengyu 汤正宇, Gu Qingsheng 古清生, Qiao bian 桥边. *Zhongguo keyi shuo bu* 中国可以说不 (Kina kan säga nej). Beijing: Zhonghua gongshang lianhe chubanshe, 1996

- Song Qiang 宋强, Song Xiaojun 宋晓军, Wang Xiaodong 王小东, Huang Jisu 黄纪苏, Liu Yang 刘仰. *Zhongguo bu gaoxing* 中国不高兴 (Kina är inte glad). Nanjing: Jiangsu renmin chubanshe, 2009
- Strauss, Anselm och Corbin, Juliet. *Basics of Qualitative Research : Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Kalifornien: Sage, 1998